

Ковтун А.Ю.
Асистент кафедри загальної та практичної психології
НДУ ім. М. Гоголя

Здатність до висловлювання вражень як психологічна складова утворення переживань.

Навряд чи знайдеться такий учитель, який не хотів би навчати своїх учнів сьогодні краще ніж вчора. Саме тому, творчо працюючі вчителі завжди вхоплюють все нове, що з'являється в методиці.

Школа і життя дитини в ній являє собою цілком специфічну соціальну ситуацію, зі своїми правилами і нормами, оцінками і критеріями, цінностями і смислами. Отже, це є «просто» життя з усіма його колізіями, радощами і проблемами. Це життя пронизане особливою формою людської взаємодії – педагогічним спілкуванням, і суб'єкти цього спілкування, вчителі та учні, жваво реагують на події шкільного життя, переживають. Взагалі, як і будь-яка сфера життя, шкільне існування є дуже різноманітним і різноплановим, і ми продовжили досліджувати ще один його аспект – здатність до висловлювання вражень як психологічної складової утворення переживання учнів, пов'язаних з навчанням.

Давайте пригадаємо, як навчають різних професій. Хірург оперує спочатку в анатомічці, шофер і льотчик на тренажерах, майбутній учитель практикується в школі під наглядом методиста. Усі навчаються в різних умовах, але обов'язково в таких (або подібних до них), в яких вони будуть працювати. Інакше кажучи, умови навчання мають бути адекватними умовам майбутньої діяльності.

Відповідно, якщо ми хочемо навчити людину спілкуватися (а в нашому випадку висловлюватись), то вчити цьому потрібно в умовах спілкування. Це означає, що наше навчання має бути так організовано, щоб за своїми якостями і рисами було подібне спілкуванню[4, 10].

Одним з ведучих принципів комунікативного методу навчання мовної діяльності є принцип функціональності. Втілення його в процес навчання означає наступне: « Оволодіти тим, що функціонує в процесі усної та

письмової комунікації, і оволодіти таким чином як воно функціонує». Якщо поглянути на те, як функціонують лексичні одиниці в діяльності мовлення, то ми побачимо, що вони використовуються, головним чином для вираження певних мовних функцій: повідомлення, підтвердження, здивування, заперечення, сумніву і т.д.. При цьому відтворення лексичних одиниць відбувається автоматично, той хто говорить не намагається пригадати форму лексичної одиниці та її значення (за винятком окремих випадків), визначити чи підійдуть ці лексичні одиниці для вираження його думки (враження)[2,46-47].

Зазвичай формування лексичних навичок мовлення починається із засвоєння форми та значення нових лексичних одиниць, і лише після цього учень починає використовувати лексичні одиниці для вираження власних думок в процесі мовлення, тобто оволодіння мовною функцією лексичної одиниці[2,47].

Одним із найважливіших завдань є створення умов, в яких висунуті на перше місце мовної функції лексичні одиниці були викликані природньою потребою учнів висловити свої думки (враження). Потреба висловити свої думки (враження) виникає зазвичай у тих випадках, коли ми буваємо свідками будь-яких подій, вчинків, які нас вразили. Потреба у вираженні думок (вражень), яка виникла в результаті взаємодії учнів і екстралінгвістичного об'єкта, викличе в свою чергу потребу в лексичних одиницях, необхідних для їх вираження[2,48].

Вираження не є просто функцією особистості, а становить її необхідний і базисний атрибут. Нагадаємо, що особистість є, насамперед, виразною і вражаючою формою. А «виразне буття є завжди синтез двох планів, одного – найбільш зовнішнього, очевидного, та іншого – внутрішнього, осмислюючого, такого, що допускається. Вираження виявляє завжди синтез чогось внутрішнього і чогось зовнішнього» [6,324].

Ми власне зацікавились цим процесом під час якого утворюються враження, а потім висловлюються засобом лексичних одиниць, в

протилежному випадку неможливість протікання синтезу породжує певного роду переживання.

З одного боку , вираження породжує переживання, формує його, а з іншого боку – переживання не стільки виражається , скільки визначає й наповнює вираження реальним змістом[6,325].

Зазвичай, враження розуміють як загальний результат впливу на людину певного складного явища. Враження можна визначити як складне психічне утворення, результат зустрічі трьох процесів, локалізований в просторі і часі [6,329].

Вперше за допомогою схематичного відтворення можливих рухів вражень М.Я. Грот, оперуючи цим терміном, описав можливий механізм виникнення даного феномену. Переживання вражень, в такому його розумінні, є не лише його усвідомленням: процес вимагає цілісної інтенсивно-мотивованої особистісної активності і діалогічності (зовнішньої або внутрішньої), адже лише у висловлюванні, в тому числі і самому собі) формується переживання (М.Бахтін) [3,80-137; 6,334-335].

Унікальну роль в житті переживання відіграє вираження, зокрема висловлювання. Доцільність і сутність вивчення психологічного аспекту мовленнєвих феноменів людської активності з метою дослідження тих чи інших психологічних явищ , яскраво доводить О.Ф.Бондаренко[1,58; 6,337].

Дійсно змістовною «одиницею» мови О.Ф.Бондаренко вважає висловлювання: « Об'єднуючи в собі предикацію, сигніфікацію і комунікацію – три базисні функції, необхідні і достатні для здійснення психосоціальної дії, висловлювання є одночасно інструментом ауто - і гетеро впливу, дослідницька цінність якого полягає в могутньому потенціалі можливостей, який є значущим для різних наук» [1,60-61; 6, 338].

Нас тут цікавлять ті переживання, що виникають і структурують внутрішній світ суб'єкта учіння – власне школяра. Насправді учень завжди є суб'єктом власного учіння, причому суб'єктом внутрішньо абсолютно

вільним. Це означає, що він завжди активний, зацікавлений і пристрасний. Отже, завжди переживає те, що з ним відбувається на уроці.

Таким чином, переживання учня, пов'язані з учінням ,(а саме зі здатністю висловлювати враження від прочитаного, побаченого, почутого), є дуже різноманітними, складними, суперечливими і неоднозначними.

Теоретичний аналіз досліджень дозволяє зробити наступний висновок: такого роду переживання є абсолютно необхідним атрибутом шкільного навчання, оскільки саме переживання відноситься до конструктивних, створюючих структури внутрішнього світу психічних явищ.

Література

1. Бондаренко А.Ф. Социальная психотерапия личности. – К.: КГПИИЯ, 1991.-188с.
2. В.Н.Шацких, В.С.Коростелев. Методика функционального формирования лексических навыков говорения/ Коммуникативность обучения – в практику школы: Из опыта работы. Кн. Для учителя / Под. ред. Е.И.Пассова. – М.: Просвящение, 1985. – с 46-48.
3. Грот Н.Я. Психический оборот (процесс) // Российская психология. Антология / Сост. А.Н.Ждан. – М.: Академический проект; М.: Альма Матер, 2009. – С. 80-137.
4. Е.И.Пассов. Коммуникативность – основное направление современного обучения иностранным языкам / Коммуникативность обучения – в практику школы: Из опыта работы. Кн. Для учителя / Под. ред. Е.И.Пассова. – М.: Просвящение, 1985.- с 10.
5. Коммуникативность обучения – в практику школы: Из опыта работы. Кн. Для учителя / Под. ред. Е.И.Пассова. – М.: Просвящение, 1985. 127с.
6. Папуча М.В. Внутрішній світ людини та його становлення: [Наукова монографія] / М.В.Папуча. – Ніжин : Видавець Лисенко М.М., 2011.- с.324-338.